

zondag

18.10.2015

15.00 Kamermuziekzaal

14.15 Inleiding door

Ignace Bossuyt

Bel Ayre

Romanze. Liefdesliedjes uit Rome en Firenze

CONCERTGEBOUW BRUGGE

Biografieën

Bel Ayre (BE) staat voor liederen en aria's uit het prachtige barokrepertoire, met liefde, kennis en respect voor traditie geïnterpreteerd, en zo uitgevoerd dat het een persoonlijke en eigentijdse connectie toestaat. Dit vanuit het idee dat, of je nu geboren bent in de 16e eeuw, dan wel vandaag, datgene wat tot het hart spreekt, is wat er uiteindelijk toe doet. Het ensemble stond op de planken van o.a. Bozar, Amuz, Festival Van Vlaanderen Mechelen, Operadagen Rotterdam, Venetian Centre for Baroque Music, Les Promenades Musicales du Pays d'Auge, en Zomeravondconcerten aan Zee. Ze werden laureaat van IYAP tijdens Laus Polyphoniae in 2011.

Lieselot De Wilde (BE) studeerde zang bij Dina Grossberger en Katelijne Van Laethem en wordt gecoacht door Jard Van Nes en Catrin Wyn-Davies. Ze werd geselecteerd voor de Luzern Festival Academy als solist in Berio's *Coro* o.l.v. Sir Simon Rattle en werkt vaak met LOD Muziektheater Gent. Onlangs was ze te horen bij Opera Vlaanderen als Dochter van Akhnaten in de gelijknamige opera van Philip Glass en als Fairy Queen in de gelijknamige opera van Purcell met Muziektheater Transparant. Ze schitterde tijdens de afgelopen editie van Iedereen Klassiek nog als diva bij... bij Ensemble Apotheosis.

Sofie Vanden Eynde (BE) studeerde luit bij Philippe Malfeyt en Hopkinson Smith. Ze treedt op als soliste, met ensembles als Hathor Consort, Encantar, Capriola di Gioia, l'Achéron, in duo met Romina Lischka, Thomas Hobbs, Lore Binon en Rebecca Ockenden. In 2013 richtte ze IMAGO MUNDI op, een platform waar nieuwe, oude, westerse en niet-westerse muziek elkaar ontmoeten. Ze nam cd's op voor o.a. Paraty, Ramée, Cyprus en Ricercar.

Bart Jacobs (BE) studeerde orgel, klavecimbel en basso continuo aan het Lemmensinstituut te Leuven bij Reitze Smits en Kris Verhelst. Nadien won hij prijzen op verschillende orgelconcoursses. Sinds 2012 is hij organist-titularis van de Sint-Michiels- en Sint-Goedelekathedraal te Brussel, terwijl hij geregeld optreedt met o.a. Les Muffatti, Currende en Vox Luminis. Zijn recente solo-cd's met orgelwerken van Bachs beste leerlingen en vroege orgelwerken van Bach werden lovend onthaald in binnen- en buitenland.

Uitvoerders en programma

Bel Ayre:

Lieselot De Wilde: sopraan

Sofie Vanden Eynde: theorbe

Bart Jacobs: klavecimbel & orgel

—

Johannes Hieronymus Kapsberger
(ca. 1580-1651)

Libro quarto d'intavolatura di chitarrone
(1640, Rome)

- Toccata seconda

Libro secondo di villanelle (1619, Rome)

- Avrilla mia

Domenico Mazzocchi (1592-1665)

Dialoghi e sonetti posti in musica
(1638, Rome)

- La Maddalena ricorre alle lagrime

Alessandro Piccinini (ca. 1566-1638)

Intavolatura di liuto e di chitarrone,
libro primo (1623, Bologna)

- Toccata sesta

Giulio Caccini (1551-1618)

Le nuove musiche (1601, Firenze)

- Dolcissimo sospiro

Girolamo Frescobaldi (1583-1643)

Primo libro d'arie musicali (1630, Firenze)

- Maddalena alla croce

Il primo libro delle canzoni (1628, Roma)

- Toccata per spinettina sola over liuto

Giulio Caccini

Le nuove musiche

- Amarilli mia bella

Ercole Pasquini (1560-1619)

Partita sopra la romanesca

Girolamo Frescobaldi

Primo libro d'arie musicali (1630, Rome)

- Dunque dovro

Domenico Mazzocchi

Musiche sacri, e morali a una, due e tre voci
(1640, Rome)

- Contro Amor

Alessandro Piccinini

Intavolatura di liuto e di chitarrone,
libro primo

- Partite variate sopra la folia aria romanesca

Domenico Mazzocchi

Musiche sacri, e morali a una, due e tre voci

- Traduttione di dulces exuviae

Anoniem (17e eeuw)

Aria di Fiorenza

Giulio Caccini

Le nuove musiche

- Vedrò il mio sol

- Odi Euterpe

Uw applaus krijgt kleur dankzij de bloemen van Bloemblad.

Vocale en instrumentale parels uit de Italiaanse vroeg-barok

Tijdens de laatste twee decennia van de 16e eeuw werd in Italië geëxperimenteerd met een nieuwe uitvoeringswijze: de begeleide monodie of de solozang, ondersteund door een instrumentale begeleiding (de basso continuo). Literatoren, muziektheoretici en musici waren ervan overtuigd dat de monodische tekstzetting een sterkere emotionele impact op de toehoorder had dan het complexe stemmenweefsel van het meerstemmige madrigaal, hét populairste genre van de profane vocale muziek in de volkstaal. De eerste rijpe vrucht van het monodische genre was een verzameling composities van Giulio Caccini met de toepasselijke titel *Le nuove musiche*, gepubliceerd in Firenze in 1601/1602. De bundel omvat twee types monodieën: madrigalen en aria's. De monodische madrigalen volgen hetzelfde structuurprincipe als het polyfone madrigaal: ze zijn doorgecomponeerd (elke versregel op nieuwe muziek), in tegenstelling tot de aria's die strofisch zijn (meerdere strofen op dezelfde muziek). Het stilistische onderscheid tussen madrigaal en aria is gelegen in de verschillende aanpak ten opzichte van de tekst. Het madrigaal volgt de tekst in detail op de voet, vertrekkend van de retorische declamatie: het is onregelmatig van ritme, met afwisseling tussen puur declamatorisch-syllabische passages (één toon per lettergreep, vaak met toonherhaling als nabootsing van de spreekstijl), *arioso* (iets melodischer) en soms extreem virtuoze passages (met uitgebreide melismen, lange slierten noten op één lettergreep) – alles in functie van de optimale overdracht van de tekst(inhoud). De aria daarentegen is vaak meer dansant van karakter en dus gebonden aan een vast metrum, dat in elke strofe terugkeert; vandaar dat de aria veeleer verbonden is met het oproepen of creëren

van een algemene sfeer of emotie. Zangers werden geacht met stijlgevoel en emotionele betrokkenheid improvisaties toe te voegen.

Het succes van de monodie was fenomenaal: binnen een decennium verschenen meer dan tweeduizend monodieën, gepubliceerd in meer dan tweehonderd bundels. De thematiek is, zoals in het meerstemmige madrigaal, overwegend de liefde, in al haar nuances: liefdesvreugde, verlangen en verdriet. Soms is de inspiratie moraliserend of religieus van aard, wat wijst op de snelle infiltratie van de monodie in het geestelijke repertoire.

Amarilli, mia bella is wellicht het bekendste voorbeeld van een monodisch madrigaal uit Caccini's *Le nuove musiche*: de liefdesverklaring wordt vertolkt in een eenvoudige, maar retorisch gevoelvolle voordracht, met de volle nadruk op de naam Amarilli, waarbij de minnaar zich aan het slot volledig blootgeeft en uitbarst in een smachtend melisme: 'open mijn borst en in mijn hart zal je er geschreven zien staan: Amarilli is mijn geliefde'. Verwant aan *Amarilli, mia bella* is het madrigaal *Vedrò il mio sol*, waarin zowel het liefdesleed als het liefdesgenot wordt verheerlijkt. Het madrigaal *Dolcissimo sospiro* vertolkt de mogelijke zinloosheid van (letterlijk) de 'zucht' naar liefde. In de strofische aria *Odi Euterpe* bezingt de minnaar zijn geliefde Lidia aan het adres van Euterpe, de muze van de lyrische poëzie. Het is een luchtig danslied, in de stijl van het bekende liefdeslied dat Orpheus over Eurydice zingt in Monteverdi's *Orfeo* (*Vi ricorda i boschi ombrosi*). Gelijkaardig van opzet is het lied *Avrilla mia* in programma van Johannes Hieronymus Kapsberger (ca. 1580-1651), die in Rome faam verwierf als virtuoos op de teorbè, maar die ook een aantal

bundels vocale muziek op zijn naam heeft staan. Beroemder nog en invloedrijker was Kapsbergers tijdgenoot, de klavierspeler en componist Girolamo Frescobaldi (ca.1583-1643), die zich eveneens in Rome vestigde. Hij was tevens een vermaard pedagoog, wiens roem zich tot over de Alpen verspreidde: een van zijn leerlingen was de bekende Duitse componist Johann Jacob Froberger. In zijn jeugd kopieerde Johann Sebastian Bach klavierwerken van Frescobaldi. Ook Frescobaldi's naam is vooral verbonden aan instrumentale muziek, maar in 1630 verschenen twee bundels solistische vocale muziek in Firenze, de bakermat van de monodie. *Dunque dovrò* en *A piè della gran croce* zijn dramatische liefdesklachten, zoals in de vroege opera. Typisch voor Frescobaldi zijn de chromatiek en de verrassende melodische en harmonische wendingen die ook zijn instrumentale muziek kenmerken. *Dunque dovrò* is bekend als een 'aria alle romanesca': een gezang in vier strofen op een gelijkblijvende bas, met in de gevarieerde bovenstem uitgeschreven versieringen die de retorische kracht van de declamatie intensifiëren. Het sonnet *A piè della gran croce* is een diepdoorvoelde klacht van Maria Magdalena bij het kruis van haar beminde, lijdende Christus. Eveneens op een sonnet dat de klacht van Maria Magdalena bij het kruis verwoordt (*Lagrime amare*) schreef Domenico Mazzocchi (1592-1665), een Romeinse priester, een verpletterende emotionele monodie, die in 1638 verscheen in zijn eerste bundel vocale solomuziek (*Dialoghi e sonetti*). Dit grandioze stuk verraadt Mazzocchi's diepgaande kennis van het muziektheater: het klinkt als een dramatische operascène waar de acteur als verstarde stilstaat, loopt of vertraagt, kijkt of de ogen sluit om alle nuances van het schrijnende tot uitdrukking te brengen.

Eenzelfde sfeer straalt uit de sterfscène van de Carthaagse koningin Dido, die overgaat tot zelfdoding nadat de Trojaanse prins Aeneas haar heeft verlaten (*Spoglie che fosti*), een poëtische parafrase van haar laatste woorden, gebaseerd op Vergilius' *Aeneis*. Haar afscheid en haar tragische dood hebben talrijke componisten geïnspireerd, in de renaissance op de woorden van Vergilius zelf (*Dulces exuviae*), onder meer Josquin Desprez en Adriaan Willaert, in de barok en later op libretti voor opera's, zoals Henry Purcell (*Dido and Aeneas*) en Hector Berlioz (*Les Troyens*). In *Perfido, che chiamare Amori ti fai*, getiteld *Contro Amor* ('Tegen de Liefde') richt de dichter zich rechtstreeks tot de Liefde en vervloekt haar.

Zoals van de zanger werd toen van de instrumentalist verwacht dat hij in staat was te improviseren. Een van de meest typische vormen van vrije improvisatie was de *toccata*, waarin de componist/uitvoerder, niet gebonden aan strenge regels, zich vrijuit kon uitleven: zowel met akkoorden of snelle loopjes als met meer polyfoon uitgewerkte passages. Populair waren tevens variaties (of partite) op een terugkerend baspatroon, waarop naar hartenlust kon geïmproviseerd worden, zoals de *romanesca* en de *folia*. In hun tijd kregen Kapsberger en Frescobaldi op het vlak van de instrumentale muziek het gezelschap van getalenteerde collega's, zoals Piccinini en Ercole Pasquini.

Ignace Bossuyt

Motetti e sacri canti a voce sola

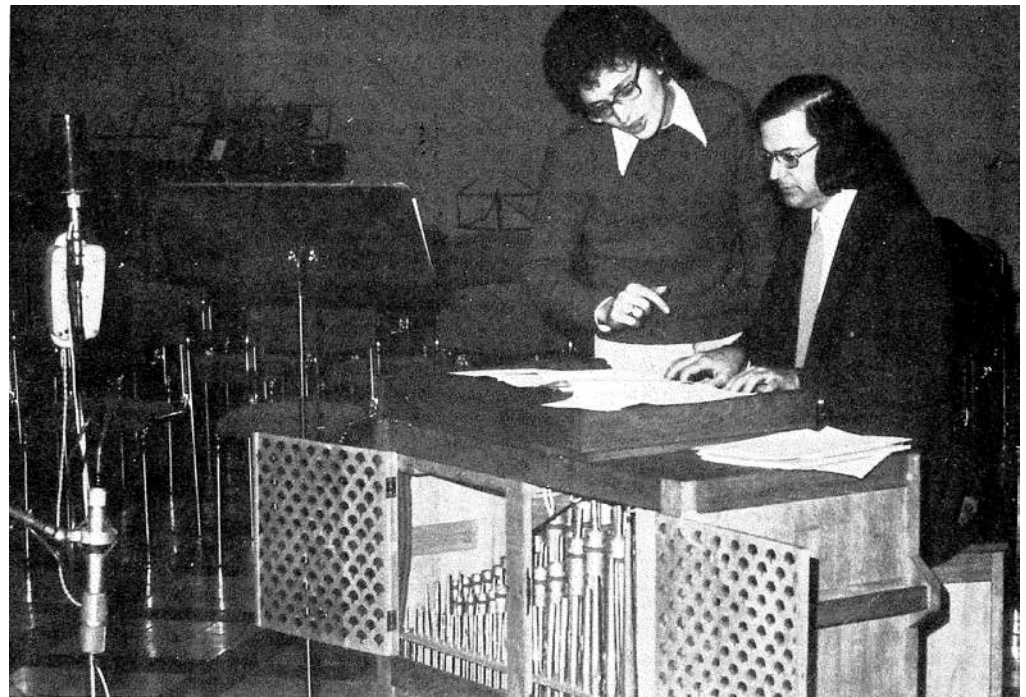
In de jaren 1970 verscheen hoogstwaarschijnlijk de allereerste lp getiteld *Motetti e sacri canti a voce sola* met uitsluitend composities – geen polyfonische maar monodische (één stem plus eenvoudige akkoordbegeleiding) – van Frescobaldi, Kapsberger, Gabrieli, Da Gagliano en tijdgenoten, uitgegeven door het Belgische label Alpha (DB213–F) en opgenomen in de Gentse klankstudio Steurbaut. Zowel het label als de studio zijn ter ziele gegaan, het label al lang geleden, de studio pas sinds enkele jaren. De toen jonge uitvoerders echter vergasten een min of meer talrijk publiek nog altijd op de min of meer geslaagde resultaten van hun creatieve vermogens. De zanger – nu dirigent – op toonaangevende vertolkingen van gekende (en minder gekende) meesterwerken uit de muziekliteratuur en de organist-klavecijnist – nu vooral concertbezoeker – op informatieve programmatekstjes en thematische (hopelijk niet al te vulgariserende) overzichtstentoonstellingen in het Brugse Concertgebouw. Mocht u het nog niet geraden hebben, het waren de destijds als contratenor actieve René Jacobs en ondergetekende voor wie de jarenlange samenwerking met René Jacobs een waar genoegen was, althans meestal!

Kort na deze eerste opname verscheen er bij hetzelfde label een tweede opname – eveneens opgenomen in klankstudio Steurbaut – met *Arie – Madrigali – Musiche Sacre – Toccate* (Alpha BNB1) van Frescobaldi en tijdgenoten waaronder Mazzocchi en Sigismondo d'India. Ook voor deze opname tekenden René Jacobs en ikzelf. Bijzonder was dat de eerste drukken of de (meestal) manuscripten alle afkomstig waren uit de Koninklijke Bibliotheek van België (Albertina). De meeste van deze werken, zoals overigens

ook deze van de eerste lp, werden voor het eerst opgenomen, zeker in een versie die overeenstemde met onze bevindingen na het zich verdiepen in de praktijk van de 'seconda prattica' waar de muziek (de begeleiding) ten dienste komt te staan van de tekst (zang).

Afgezien van het feit dat momenteel de opnamekwaliteit is verbeterd, dat dit repertoire in conservatoria en tijdens masterclasses wordt onderwezen (waar wij in feite niet weinig hebben toe bijgedragen), dat dit repertoire mede daardoor voor vele zangers en zangeressen quasi standaardrepertoire is geworden, dat er veel meer degelijke uitgaven beschikbaar zijn en dat het gebruikte continuo-apparaat aanmerkelijk werd uitgebreid (wat soms weinig tegemoetkomt aan de verzuchtingen van de Florentijnse Camerata, de groep geleerden en kunstenaars geleid door graaf Giovanni Bardi die het primaat van de tekst voorop stelden), blijven deze *Motetti* – zelfs al gaat het om liefdesliedjes – nog altijd verrassen (destijds meer dan nu door hun totale onbekendheid) door hun bijna letterlijke zeggingskracht en de eenvoud van hun efficiënt ondersteunende begeleiding.

Johan Huys

René Jacobs en Johan Huys

In de kijker

Mariana Flores

vr 30.10.15 / 20.00 / Concertzaal
Cappella Mediterranea / Amore Siciliano
'Bella donna crudel ... viva la morte!' Aan passie schort het niet op het Sicilië van Leonardo García Alarcón. Verrukkelijke volksliederen, die perfect smaken naast verleidelijke liefdesmadrigalen van barokke Italianen als Scarlatti en D'India en de zelden gehoorde Siciliaan Cataldo Amodei. Oude muziek op z'n levendigst!

Holland Baroque © Wouter Jansen

vr 06.11.15 / 20.00 / Concertzaal
Holland Baroque & Eugenia Boix / Tears in Heaven
1707: twee operatitanen, een jaar dat ze verbindt. In Venetië maakte de toen nog onbekende Händel kennis met Scarlatti's ongelooflijk expressieve muziek. Holland Baroque doet voor deze aanstellijke avond een beroep op twee inspirerende, jonge gasten: de Spaanse sopraan Eugenia Boix en de Canadese violiste Aisslinn Nosky.

DRANKBONNEN

Om u nog beter te bedienen, betaalt u voortaan met drankbonnen aan de pauzebars. U kan deze drankbonnen voor de voorstelling of tijdens de pauze aanschaffen aan de verkoopbalies in de Inkomhal en op de Foyers. Ook in het Concertgebouwcafé kan u met deze bonnen betalen.

BESTEL UW TICKETS NU OP

WWW.CONCERTGEBOUW.BE
+32 70 22 33 02 / IN&UIT
BRUGGE 34

Praat na de voorstelling gezellig na in het Concertgebouwcafé of vertel ons wat u ervan vond op Facebook of Twitter (@concertgebouwbr).

Gezellig tafelen voor of na een voorstelling met een verrassing op vertoon van het concertticket.
www.concertgebouw.be/services.

DeMorgen.

Knack

Klara

FOCUS|LWTV